

Za setev se rajta 130 funtov sémena z luskinami (plevami) vred na 1 oral. Le enkrat se kosí. Pridela se je 60 do 75, tudi 90 centov in še več na oralu.

Pri jesenski setvi se ravna bolji ali slabji pridelk po vremenu spomladanskim; ne manjka spomladi dežja, je pridelk gotovo dober, — je pa spomlad suha, je pridelk veliko slabji.

Kdor si hoče sémena laške detelje pridelati, jo zamore tudi z godej spomladi že mesca sušca vsejati; se vé da takrat vsejana detelja ne dorase popolnoma svoje visokosti, vunder vsako zerno da 10 do 20 zern za séme konec maliga serpana.

Kakor hitro začne detelja rujavkasta prihajati, naj se pokosí, ker se scer veliko sémena otrese.

Življenje slavnih Slovanov.

V v o d.

Vsak narod se ponaša *) s svojimi slavnimi možmi, to je z možmi, ki so kaj posebno imenitnega zmodrovali ali znajdli, ter šteje njihovo imenitnost — njihovo slavo tudi sebi v čast. Spodobilo bi se toraj, da bi bil tudi naš — slovanski — narod zavoljo slovečih mož, ki so se med njim narodili, in kateri so tako rekoč svetle danice med drugimi zvezdami, — tako ponosen, kot so ponosni zavoljo svojih slavnih mož drugi narodi. Narod, ki ne časti imenitnih mož svoje kerví, narod, ki se mu serce ne širi, kadar sliši ktereга svojih slavnih sinov imenovati, — tak narod ne vé še, kaj je kteremu narodu čast, kaj mu je slava, — tak narod nima še pravega občutka za to, kar narodovnost imenujemo. Zavoljo slavnih mož, ki so našega naroda, moramo in smemo, izgled družih narodov posnemaje, ponosni biti tudi za to, ker ljudje po takih bistrih glavica h vès narod sodijo. Sodijo, da narod, ki ne more nobenega izmed svojih sinov imenovati, kateri bi se bil s kakim posebnim delom poslavil, je neomikaven, to je tak narod, ki ne bo nikdar omikan ali prebrisan. Taka sodba ni sicer vselej pravična, ker se marsiktera glavica morebiti le zato ne razsvetlí, ker nima priložnosti — ker nima narod nikakovih šol, ali vsaj dobrih ne, da bi se mogla v njih tleča iskrica v glavici domačega sinka raznetiti in svojemu narodu z učenostjo kot svetla luč v temi svetiti. Ali sodijo vendar le tako, čeravno po krivem.

Toda naj sodijo kakorkoli, nam Slovanom se ni treba, kar se tega tiče, kratko in malo ne sramovati.

Veliko mož našega velikega naroda slovanskega je živel in jih še živi, katerih imena so v zgodovinskih bukvah s posebno častjo zapisana, v kamen z zlatimi čerkami vrezana, kaj, celò v zvezde na nebu vkovana. — Po imenu nekega rojaka našega pozneje imenovanega je namreč zvezda nebeška imé dobila.

Ali bodi Bogu potoženo, da marsikteri Slovan slovečih Slovanov še po iménu ne pozna! Ako mu je pa imé in imenitno delo slavnega moža znano, ne vé, da ga je slovanska mati rodila.

Te nevednosti si pa Slovani nismo sami krivi. Nemške bukve so nam popred po šolah in zvunaj šol rod slovečih mož slovanskega roda rade prikrivale, ali jih celò po krivem nemškemu narodu na čast Nemece imenovale. Le posamezni učenci našega naroda, ki so slovanske bukve in novice prebirali, so resnico zvedovali. Priprosto, posebno slovensko ljudstvo, ki je malokaj slovenskega brati imelo, je od tega po malem kaj soznavalo. Pa saj niso — da se Bog usmili — pred

malo leti vsi Krajnci še znali, da se Krajnci in tisti Štajarci, Korošci, prebivavci po Goriškem, Primorskem, Ogerskem in Benečanskem, kateri po naše govorijo, z eno besedo Slovenci imenujejo, — nikar da bi bili priprosti Slovenci znali, da so Slovenci slovanskega roda, — to je, da so ob enem tudi Slovani. Pa kdor vé, da še mnogo bolj omikanih po rodu Slovincov pred malo leti tega ni vedilo, — ali se bo čudil, da je bila ta reč priprostemu ljudstvu neznana?

Zdaj pa, ker — kakor mislim in želim, — tudi naši priprosti ljudje, gotovo pa vsi marljivi bravci „Novic“ že vedó, kdo je Slovenec, in da smo tudi mi Slovenci sinovi velikega slovanskega naroda, da je tedaj slave slovanskega naroda, kakor vsak drugi rod tega velikega naroda, tudi slovenski rod deležen, — zdaj — menim — je že čas, tudi Slovincem po malem od slavnih mož, od teh dragih in blišočih kamnov slovanskega naroda pripovedovati — starjim v ponòs, da so tega naroda — mlajšim pa v ponòs in izgled, — v ponòs iz ravno tistega namena, v izgled pa, da bi jih posnemali sebi in svojemu narodu na čast in slavo.

Naj začnem tedaj s popisovanjem življenja sledečega slavnega Slovana, našega naj bližjega rojaka.

I.

Juri Vega.

Juri Vega, sloveči računar, je zagledal beli dan leta 1754 v Zagorici, vasi Moravske fare na Krajskem. Sin kmetijskih revnih starišev je bil; se vedno dobro učil, posebno dobre glavice pa je bil za računstvo *). Potem, ko je bil v Ljubljani osmo šolo prav dobro dognal, so ga postavili prec za vodnika vsih del pri popravljanju Sávine struge in bregov zavoljo ložje vožnje z ladjami. Pozneje pa prestopi k topništvu ali artileriji, to je, k tistemu oddelku vojakov, ki s topi ali kanoni itd. streljajo. Tem vojakam je treba posebno dobro računati znati, da si lahko natanko preračunavajo, kako je treba meriti, da izstreljena krogla vselej na namenjeni kraj pade.

Vega, bistra glavica, za računstvo kot nalašč stvarjen, spiše kmalo izverstne računske bukve: nauk, kako je treba s topi meriti in streljati, da bo prav. Nihče pred njim ni bil tako težkega nauka tako jasno razložil in zljajšal. Komaj so njegovi vikši imenovani za vojsko prekoristni nauk v roke dobili, izvolijo bistroumniga Vega-ta prec poročnika (lajtnanta) in učnika računstva za topničarje.

Ko je bil pozneje bombardirski oddetek osnovan, so našega Vega-ta temu oddelku stotnika in ob enem tudi računskega učenika postavili. Kmalò potem je bil učeni mož četnik (major) in na to topniški nadčetnik (oberstlajtnant). V bojih s Turki in Francozi se je Vega junaško obnašal. Zavoljo tega in zavoljo velikih zaslug v računstvu mu je svetli cesar Franc leta 1800 žlahni in sicer baronski stan podelil.

Tako je Vega v kratkem času visoko službo in veliko čast dosegel.

Leta 1802 pa Vega kar zgine, da živa duša ni vedila kam. — 26. dan septembra 1802 najdejo učnega moža — mertvega v Donavi. Še le 30 let kasneje pride na dan, da ga je bil neki mlinar umoril in mertvega pod vodo za stolp privezal. Mlinarja so pa bili neki Vegatovi tovarši, nevošljivi mu zavoljo sreče in slave, najeli, jim verlega moža iz pota spraviti.

Tako žalostno je končal naš slavni rojak po hudobnih naklepih ničkoristnih tovaršev svoje življenje.

Veliko slavo, velike zasluge si je Vega s tem pridobil, da je višje računoznanstvo jako popravil, zljaj-

*) Ponašati se s kom, sčim, to je hvaliti se —, ni zamenjavati z besedo oponašati koga. Pis.

*) Računati ali rajtati. Pis.

šal in razplodil. Računske bukve, iz katerih so se dosihmal peto- in šestošolci računati učili, so bile prena-rejene po njegovem izverstnem računstvu, na Dunaju leta 1822 v štirih zvezkih že šestič natisnjenem.

Še večja slava je našega Vega-ta doletela po-tem, ko je bil na svitlo dal svoje tako imenovane „loga-ritme“, katero ime je vsakemu znano, ki se je računstva v sedmi šoli učil. Drugim povem le toliko, da so „loga-ritmi“ velika zljajšava v računstvu. Ali marsikteri sedmošolec slovenskega roda, ki je Vegatove loga-ritmiške bukvice rabil in si ž njimi glavobelno delo zljaj-ševal, ni vedil in morebiti še zdaj ne vé, da je to te-žavno in imenitno delo njegov rojak Vega dognal. Še več drugih jako koristnih bukev je spisal. In njegovo ime se sveti v zvezdi na nebu, ki so jo kerstili „Vega“ zato, ker jo je bil Vega s pripravnim lukalom prvi ogledal. Toraj pôje naš slavljani pesnik Koseski:

Misel se sveti in duh slovenski na zraku Europe
V družbi nekdanjih bogov Vega na nebu bliši.

Potovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

4. pismo.

Dragi prijatelj!

Pol ure od Postojne je stranska cesta skozi gojzd, čez vasí Unc in Rakek v Cerknico in dalje na Bloke in v Ribnico. Od tod je v Cerknico še malo več ko dve uri, in tu najdeš spet drugi čudež narave, znamenito Cerkniško jezero. Desiravno ni vse res, kar se je nekdanj o njem pripovedovalo in ba-snovalo, je to jezero vendar resnično velik čudež na-rave. Trikrat sim bil že o raznih časih v tistih krajih ga ogledovat, in vselej sim ga drugač našel. Pervi-krat sim se v čolnu po njem vozil, brez de bi bil ne-koliko korakov od čolna vodo vidil, ker je gosto bičeje in trava čez-njo rastla in jo zakrivala; drugič je bilo razun cemuna, po katerim Cerkniški potok teče, popol-nama suho; in tretjič sim ga pred štirimi leti polno vode vidil. — Haquet ga je v svoji „Oryctographia Car-nioliae“ prijatlam naravoslovja dobro popisal.

Pod jezeram, kakor tudi pod visokim Javornikam, ki ga na južni strani obdaja, so mnogi predori, velike jame in votljine, in berž ko ne podzemeljsko jezero. Te podzemeljske votljine in jame so zakladnice jezera. Ko se ob dolgo vedrim, suhim vremenu voda va-nje steče, so tla jezera lepa ravna dolina, kjer se veliko sená nakosí in na severni strani tudi orje in proso ali kaj družiga seje.

Jezero je v navadnim stanu vode čez poldrugo uro dolgo in čez pol ure široko; osuši se pa, ko voda odtekati začne, v treh ali štirih tednih. Voda pa od-teka v razne jame, narprej v veliko in malo Karlovco, potem v Svinsko jamo, v Laški Studenc, v Vodo-nos, v Rešeto in v mnogo drugih. Ko pa nasproti deževno vreme nastopi in dolgo terpi, se lepa dolina spet v jezero spremeni in z vodo napolne, in sicer vča-sih v malo urah in tako naglo, de ljudjé, ki se z ribštvam pečajo, komaj uidejo. Posebno silno vré voda iz Vra-nje jame in iz Suhe dolce. Mnogokrat se jezero tako napne, de bližnjim vasém; posebno Jezeru in Do-lenji vasi veliko škode storí in clo ljudi prežene.

Cerknica, zal terg, po katerim se jezero ime-nuje, je na severni strani pol ure od jezera, pod viso-kim golim hribam, ki mu Slivnica pravijo. Ta terg je o poprejšnjih časih marsikakšna nesreča zadela. Ra-zun de je večkrat pogorel, so ga tudi Turki od leta 1520 do 1560, tedaj v 40 letih trikrat razdjali. Starodavna cerkev, ki narviše na griču sred terga stoji, je bila

terdno obzidana, pa ne vém, če jo je tabor, ki ga ne-koliko še stoji, o turških napadih ropa obvarval ali ne. — V Cerknici so v letu 1838, nekoliko prej ko sim tje prišel, na nekim vertu poln lonec starih majhnih srebernih denarjev izkopali. Nekoliko jih je gospod Detoni, ki je nekdanj v Postojni z menoj v šolo hodil, tudi meni podaril; pa sim jih bil zanemaril in skoraj pozabil, ker takrat nisim časa imel, se s starinoslov-jem pečati. Ko jih pa pozneje bolj natanjko ogledam, najdem de so denarji nekdanjih Oglejskih patriarhov; tode moji — devet jih še imam, druge sim razdal — so vsi le Pancerovi in Tekovi ali patriarhov An-tona Pancera in Ludovika žlahtniga Teck-a. Kam so najdeni denarji prešli, ne vém, in močno mi je žal, de si nisim bolj prizadjal, jih več dobiti, ker znabiti, de niso bili vsi omenjenih patriarhov, temuč tudi drugih, in morde bi se bila dala lepa nabira za kakšen muzeum napraviti.

Ko sim na poslednje potovanje po tistih krajih o spomladi 1848 mislil, me je skoraj sram bilo, de nisim šel tudi Ložke okrajne ogledat. Lož, nekdanj terg, od leta 1477 pa mesto s pravico h zboram Krajskih stan-ov odbornika pošiljati, nima sicer nič posebniga; tode bi bil vidil, kje je nekdanj poleg sedanjiga mesta sta-rodavna terdnjava Terpo*) stala. Nekteri terdijo, de je tudi Metula, nekdanje terdno mesto, ki ga je cesar August po silni junaški brambi razdjaj, blizo Loža bilo**), kjer namreč vas Metulje stoji.

Takrat sim šel iz Cerkvice po nekakšnim silno napetim klancu naravnost na Bloke, kjer sim se pa le malo pomudil, in iz Blok po neki slabi poti poleg Lu-žarjev nazdol v globoko dolino, iz ktere sim že po-noči v Lašče prišel. Iz Lašč sim šel drugo jutro po lepim polji in prijetnih gajih sloviti Turjaški grad ogledat. Temu znamenitimu gradu, ki je bil že v letu 1067 sozidan, se je o silnih časih, ko se je pravica le s pestjo delala, mnogo prememb pripetilo. Že v letu 1140 ga je Oton Ortenburški razdjaj, in 50 let potem Adolf Turjaški (Auersperg) spet sozidal; ali komaj je deset let preteklo, ko so ga Ortenbur-ščani, hudi protivniki Turjaščanov, v letu 1200 že spet razdjali. 70 let pozneje sta ga grofa Peter in Volk še lepši spet sozidala; pa v letu 1511 ga je potres poderl, in še le 1570 ga je Trajan Turja-ški vnovič krasno sozidal. Iz tega slovitiga grada iz-hajajo mnogi odraselki rodovine Turjaških grofov in knezov, in grad je od nekdanj v posestvu te rodovine ostal.

V gradu, kjer so me prijazno sprejeli, sim ogle-dal izbe in sobe, in s posebno radostjo kapelico in maj-hno izbico, v kateri je bil učeni in pridni Dalmatin, napčno „Juri Kobilá“ imenovan, nekaj časa skrit, — in tudi orožnico, tode brez orožja, ker se le nekoliko mečev in drugih revnih reči, ki jih je rija že napol po-kočala, v nji hrani. Vender pa sim v ti sobi sosebno znamenit spominek najdel, namreč glavi nekdanjiga po-glavarja Krajske dežele, Herbarta Turjaškiga in njegoviga pripomočnika (adjutanta) Miroslava Viš-njegorskiga, ki so ju Turki v bitvi pri Budasku 22. kimovca 1575 ubili. Po svoji divjaški navadi so jima glavi odsekali, ji v Carigrad poslali, tu pa oderli in s slamo natlačili. Turjaška rodovina je glavi za osem tisuč zlatov odkupila in iz Carigrada nazaj do-bila — in to je hvale vredno. Gerdo pa je, de se tako slavni spominek, de se glavi iskrenih rodoljubov, ki sta v brambi domovine slavno smert storila, zdaj po tleh ali na kakšnim stolu nespodobno v prahu valjate. Grofje gor ali dol — še enkrat vam rečem, to ni lepo! Bližnji terg in priprosti kmetje, ki spomin, de je vaš ded An-

*) Ni stala blizo mesta, ampak na griču nad Starim tergam.

**) Tudi ne blizo Loža, ampak na Blokah.